ҚУАНАЛИЕВА Г.А.

МЕМЛЕКЕТТІҢ БЮДЖЕТ ЖҮЙЕСІН ҚҰҚЫҚТЫҚ РЕТТЕУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

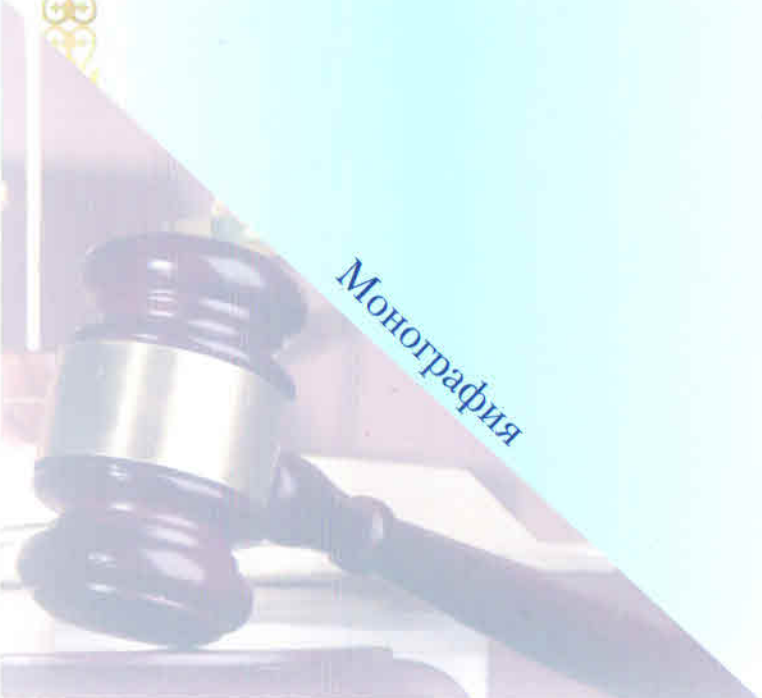

Монография

ӘЛ-ФАРАБИ атындағы ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

ҚУАНАЛИЕВА ГҮЛДАНА АМАНГЕЛДІҚЫЗЫ

МЕМЛЕКЕТТІҢ БЮДЖЕТ ЖҮЙЕСІН ҚҰҚЫҚТЫҚ РЕТТЕУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Монография

Алматы 2018

ӘОЖ 343
КБЖ 67.7
Қ72

Баспаға әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті заң факультетінің
Ғылыми кеңесімен ұсынылған
(№5 хаттама 27 желтоқсан 2017 жыл)

Рецензенттер:
Жүрсімбаев Сағындық Кемалович
заң ғылымдарының докторы, профессор.
Агыбаев Арықбай Нүсіпәліұлы
заң ғылымдарының докторы, профессор.
Калкаева Несібелі Бақытовна
заң ғылымдарының кандидаты

Монография Қуаналиева Гүлдана Амангелдіқызының "2016 - жылдың ЖОО үздік оқытушысы" қаражатынан жарыққа шықты

Қ 72 Қуаналиева Г.А.
Мемлекеттің бюджет жүйесін құқықтық реттеу мәселелері:
Монография.- Алматы, 2018. – 138 бет.

ISBN 978-601-7450-201-9

Монографияда Қазақстан Республикасының бюджеттік жүйесі және мемлекеттің бюджеттік қызметінің әлеуметтік-экономикалық және құқықтық аспектілері жан-жақты қарастырылады. Зерттеу жұмысында мемлекеттік қаржылардың ұғымы мен жалпы сипаттамасы, Қазақстан Республикасының бюджеттік құрылысы мен бюджет жүйесінің құқықтық сипаттамасы, мемлекеттің бюджеттік қызметінің мазмұны мен ерекшеліктері және бюджет жүйесіндегі органдардың құзыреттілі зерделенеді. Қазақстан Республикасының бюджет жүйесі ауқымындағы мемлекеттік басқару, бюджеттік процесті нығайту жолдары, сондай-ақ қазіргі таңдағы мемлекетіміздегі бюджет реформаларының өзекті тұстары қарастырылады.

Зерттеу жұмысы жоғары оқу орындарының заң факультеттерінің студенттеріне, магистранттарына, докторанттары мен оқытушы құрамдарына, сонымен қатар құқық қорғау органдары қызметкерлеріне пайдалануға септігін тигізеді.

ӘОЖ 343
КБЖ 67.7

ISBN 978-601-7450-201-9

©Қуаналиева Г.А., 2018

КІРІСПЕ

Мемлекеттің бюджеттік жүйесі Қазақстан Республикасының Конституциясында айқындалып белгіленген және бекітілген қоғамдық-мемлекеттік маңызы басым мүдделерді қаржыландыратын және мемлекеттің қаржы саясатын іске асыру аясындағы қаржылық құқықтық қатынастарды бюджеттік реттейтін, сондай-ақ бюджеттік құқықтық қатынастар субъектілерінің республикалық және жергілікті бюджеттер алдындағы міндеттемелерін тиісінше орындауларын қамтамасыз ету арқылы әлеуметтік-экономикалық, мәдени, саяси-әкімшілік аяларының өзекті проблемаларын басымды бағыттары бойынша нақтылы шешетін экономикалық әрі құқықтық тетік болып табылады.

1995 жылғы 30 тамызда республикалық референдумда қабылданған Қазақстан Республикасы Конституциясы тәуелсіз, егемен мемлекеттің конституциялық дамуының жаңа кезеңінде жол ашқан акт болып табылады. Қазақстан Республикасының Конституциясында тек адамның, азаматтың, мемлекеттік және қоғамдық құрылыстың мәртебесі ғана емес, сонымен бірге стратегиялық құқықтық идеялар да айқындалды. Бұл атап айтқанда, Қазақстан Республикасының Конституциясы 1-бабының 1-тармағында Республика қызметінің түбегейлі принциптерінің бірі ретінде "...бүкіл халықтың игілігін көздейтін экономикалық даму", принципі бекітілген [1, 4 б]. Аталаған қағида мемлекеттің бюджет құрылысының қалыптасуы мен өсіп өркендеуіне тікелей байланысты.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың "Қазақстан – 2050" Стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағытты" атты Қазақстан халқына жолдауында: біздің мемлекетіміздің макроэкономикалық саясаты жаңғыртылуы тиіс деп тікелей атап көрсетті. Ол үшін бюджет саясаты, салық саясаты, ақша-кредит саясаты, мемлекеттік және сыртқы қарызды басқару саясаты сияқты негізгі бағыттар белгіленген. "Біріншіден, біз бюджет саясатының жаңа принциптерімен қарулануға - өз мүмкіндіктеріміз шегінде ғана шығындануға және тапшылықты барынша мүмкіндікте қысқартуға тиіспіз. Ұзақ мерзімде олардың сақталуын қамтамасыз ете отырып, "қиын-қыстау" күнге резервтер жинау қажет. Екіншіден, бюджеттік-қаржылық процеске деген көзқарас жекелей салымдарға көзқарас секілді ұқыпты да ойластырылған болуға тиіс. Басқаша айтқанда, бірде-бір бюджеттік теңге ысырап болмауға тиіс. Үшіншіден, мемлекет бюджеті ұзақ мерзімді перспектива тұрғысынан қарағанда өнімді, мәселен, экономиканы әртараптандыру және инфрақұрылымды дамыту секілді жалпыұлттық жобаларға бағытталуы тиіс" [2, 15 б.]. Бұл құжат шын мәнісінде тұңғыш рет қаржы саясатын, соның ішінде бюджет бағдарын нақтылы айқындап отыр.

Мемлекет бюджетті өз функцияларын жүзеге асырудың негізгі ретінде және экономиканы басқарудың белсенді құралы ретінде қолданады. Үкімет мемлекеттік бюджет арқылы қоғамдық өндірістің құрылымына әсер етіп, шаруашылықтың нәтижесін ретке келтіре отырып, әлеуметтік қайта құруларды жасап ұлттық табыстың қайта бөлінуін жүзеге асырады. Бюджет жүйесі - экономикалық қатынастар мен заң нормаларына негізделген елдегі әртүрлі

1) макроэкономикалық тұрақтылық пен мемлекеттік бюджеттің теңгерімділігін қамтамасыз ету;

2) бюджет шығыстарын әлеуметтік-экономикалық дамудың басым бағыттарына шоғырландыру:

Қазақстан Республикасының әлеуметтік-экономикалық дамуының болжамы;

3) бюджет қаражатын пайдалану тиімділігін арттыру және «бюджеттік масылдықты» қысқарту:

Қазақстан Республикасының 2008 жылғы 4 желтоқсандағы Бюджет кодексі;

«Қазақстан Республикасындағы сәулет, қала құрылысы және құрылыс қызметі туралы» 2001 жылғы 16 шілдедегі Қазақстан Республикасының Заңы;

«Концессиялар туралы» 2006 жылғы 7 шілдедегі Қазақстан Республикасының Заңы;

«Мемлекеттік мүлік туралы» 2011 жылғы 1 наурыздағы Қазақстан Республикасының Заңы;

4) салық жүйесінің экономикалық кайтарымдылығын арттыру:

«Салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер туралы 2008 жылғы 10 желтоқсандағы Қазақстан Республикасының Кодексі (Салық кодексі)»;

5) мемлекеттік борышты және квазимемлекеттік сектордың борышын қауіпсіз деңгейде ұстау:

«Мемлекеттік және жалпы сыртқы борышты басқару жөніндегі тұжырымдама туралы» Қазақстан Республикасының Президенті 2006 жылғы 29 желтоқсандағы № 234 Жарлығы;

6) Ұлттық қор қаражатын тиімді пайдалану:

«Қазақстан Республикасы Ұлттық қорының қаражатын қалыптастыру және пайдалану тұжырымдамасы туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2010 жылғы 2 сәуірдегі № 962 Жарлығы;

7) фискалдық орталықсыздандыру:

Қазақстан Республикасының 2008 жылғы 4 желтоқсандағы Бюджет кодексі.

МАЗМҰНЫ

КІРІСПЕ..3

1-ТАРАУ. МЕМЛЕКЕТТІК ҚАРЖЫЛАР ЖӘНЕ БЮДЖЕТ ЖҮЙЕСІНІҢ ТЕОРИЯЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ

1.1 Мемлекеттік қаржылардың ұғымы мен жалпы сипаттамасы 7

1.2 Қазақстан Республикасының бюджет жүйесін құқықтық реттеу мәселелері...22

1.3 Қазақстан Республикасының бюджет құқығының түсінігі мен құқық жүйесіндегі алатын орны.......................................37

2-ТАРАУ. МЕМЛЕКЕТТІҢ БЮДЖЕТ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ОРГАНДАРДЫҢ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІНІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

2.1 Республикалық және жергілікті бюджеттердің әлеуметтік экономикалық және құқықтық ерекшеліктері. 51

2.2 Республикалық және жергілікті бюджеттер жүйесіндегі органдардың бюджеттік құзыреттіліктерінің ерекшеліктері.. 65

3-ТАРАУ. ЖЕРГІЛІКТІ БЮДЖЕТТЕР ЖҮЙЕСІН МЕМЛЕКЕТТІК БАСҚАРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

3.1 Жергілікті бюджеттер саласындағы мемлекеттік басқарудың ерекшеліктері... 79

3.2 Қазақстанның үшінші жаңғыруы аясындағы жергілікті бюджеттік процесті нығайту жолдары.. 93

ҚОРЫТЫНДЫ.. 106

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ.................................. 110

ҚОСЫМША.. 114

ҚУАНАЛИЕВА ГҮЛДАНА АМАНГЕЛДІҚЫЗЫ

МЕМЛЕКЕТТІҢ БЮДЖЕТ ЖҮЙЕСІН ҚҰҚЫҚТЫҚ РЕТТЕУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Монография

Басуға 05. 01.2018 ж. қол қойылды. Пішімі 60х84 $^{1}/_{16}$.
Қағазы офсеттік. Қаріп түрі «Times New Roman».
Сандық басылыс. Көлемі 8,8 б.т. Таралымы 500 дана.
Тапсырыс №03. Бағасы келісімді.

050065, Алматы қаласы, «Роза» баспалық-полиграфиялық қызмет көрсету орталығында басылды. Жетісу 3, 15 үй.